

EKONOMİ POLİTİK

İstihdamsız Büyüme, Esnek İşgücü

Erinç Yeldan, 24 Şubat 2010

Geçtiğimiz hafta TÜSİAD başkanı **Ümit Boyner**, Türk işgücü piyasasının önemli bir yapısal sorununa değindi: *istihdamsız büyüme*. Sayın Boyner'e göre, "*Türkiye işgücü piyasasında esneklik sağlayacak gerekli reformları gerçekleştirmezse, kriz sonrasında yeniden istihdamsız büyüme tehdidi ile karşı karşıya kalacaktır.*" Dolayısıyla, işgücü piyasasında "katılık" unsuru içeren yasalar hızla değiştirilmeli ve çalışma hayatı *esnekleştirilmelidir*.

TÜSİAD'ın "*esnekleştirilmiş işgücü*"nden kastettiği şeyin aslında küresel kriz koşullarını bahane ederek, sendikal hakları ve sosyal güvencesi elinden alınmış, örgütsüzleştirilmiş ve enformelleşmeye sürüklenmiş bir emek cenneti yaratmak olduğu *Cumhuriyet*'in ekonomi sayfalarında ayrıntılı olarak incelendi. Değerli dostum **Mustafa Sönmez** köşe yazılarında Türkiye'nin 2001 sonrasında hızlı büyüme eğilimi içerisinde olmasına karşın, istihdamda yeterli artış sağlayamamış olduğunu TÜİK verilerine dayanarak belgeledi.

Türkiye'nin milli geliri 2002 başından 2008 sonuna değin yirmi sekiz çeyrek dönemin (2002.I – 2008.IV) sonuncusu hariç, her birinde pozitif artış sergilemiş; bunların üçünde artış hızı yüzde 10'u aşmış; geri kalanın dokuzunda da büyüme yüzde 5'in üzerinde gerçekleşmiştir. Oysa aynı dönemde istihdamdaki yıllık değişimlerin sadece onikisi pozitif yönlü olmuş; onüç çeyrek dönemde ise istihdamdaki değişimler bir önceki yılın eş dönemine görece negatif olmuş, yani istihdam daralma içine girmiştir. Üç çeyrek dönemde ise istihdamdaki yıllık değişme sıfır düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye ekonomisi 2002 sonundan küresel krizin etkis altına girdiği 2008'e değin yüksek hızlı büyüme konjonktürü içinde olmasına rağmen yeterli tempoda istihdam yaratamamıştır. Yani, "*istihdamsız büyüme*" sergilemiştir.

Türkiye'nin hızlı büyüme konjonktürü içinde olmasına karşın, istihdamda yeterli derecede artış sağlayamaması gerçeğini kimi araştırmacılar, "*Türkiye'de hızlı yapısal dönüşüm olduğu*" savıyla açıklamaya çalışmaktadır. Bu sava göre, ekonomik büyümeyle beraber tarım sektörünün milli gelir içindeki payı küçüldükçe tarımdan kopan işgücü fazlası tarım-dışı sektörlere aktarılmakta; ancak yüksek işgücü arzı nedeniyle toplam işsizlik azaltılamamaktadır.

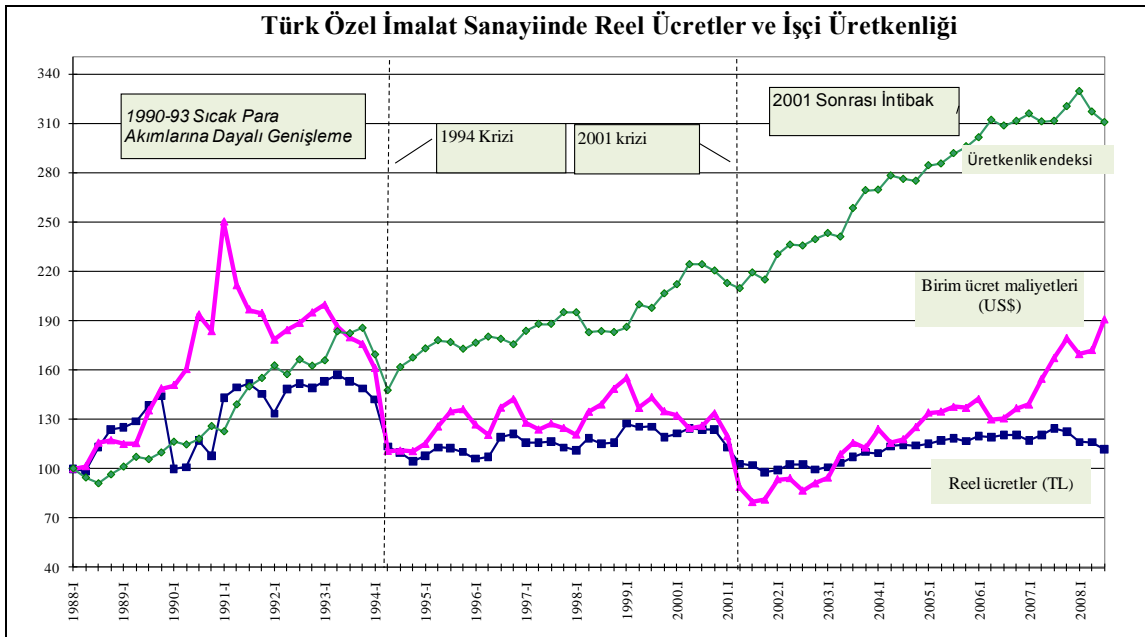
Türkiye'nin işgücü piyasalarında yapısal bir dönüşüm olduğu kuşkusuz doğrudur. Ancak, az gelişmiş bir çevre (peripheral) kapitalist ekonomi olarak Türkiye'de yaşanan dönüşüm, tarımdan daha üretken tarım-dışı sektörlere istihdam aktarılması şeklinde değil, ithalata bağımlılığı hızla derinleşen, taşeronlaştırılmış bir sanayi sektörünün gerekli istihdam artışlarını sağlayamaması nedeniyle işsizliğin giderek kronik (yapısal) bir duruma sürüklenmesi gerçeğini yansıtmaktadır. Bazı iktisatçıların "*kalitesiz büyüme*" diye de niteledikleri bu yapısal çarpıklığın özünde Türkiye'nin küresel ekonomiyle olan bağlantılarının dayanmakta olduğu *spekülatif büyüme* olgusu vardır.

Söz konusu "yapısal dönüşüm" aslında sanayi sektörünün ucuz ithalata dayalı ve spekülatif rantıye kazançların özendirildiği bir birikim sürecine sürüklenmesini ifade etmektedir. Düşük

katma değerli ve dışa bağımlı teknoloji yapısıyla Türk sanayi, uluslararası işbölümü içerisinde giderek ithal ara mallarının montaj hattında üretimine ve ihracatına dayalı bir taşeron sektör haline dönüşmektedir.

Türk sanayi ulusal ekonomide “çözülen” tarım sektörüne istihdam yaratan ve girdi-çıkıtı bağlantılarıyla diğer sektörleri sürükleyen bir sektör olmak yerine, dışa bağımlı ve küresel piyasaların konjonktürel hareketlerine duyarlı bir yapısal bozulma içindedir. Türkiye’nin aslında *sanayisizleşme* içinde olduğunu ifade eden bu süreç, söz konusu dönem boyunca düşük istihdam, artan ithalat ve cari işlemler açıkları, ve gerileyen reel ücretler olarak kendini göstermiştir.

Sözü reel ücretler getirmişken, uzun dönemli bir zaman perspektifi içerisinde özel imalat sanayinde **reel ücretlerin** TL ve dolar bazında seyrini, **emek üretkenliği** ile karşılaştıran aşağıdaki şekle bir göz atalım. Türk özel imalat sanayinde reel ücretlerin gerek TL, gerekse de dolar cinsinden göstergeleri, ücret maliyetlerinin üretkenlik kazanımlarının gerisinde seyrederek, aslında ne kadar hareketli ve *esnek* olduğunu göstermektedir. Örneğin, 1994 ve 2001 krizlerinde yaşanan daralmanın emeğin ücretlerindeki gerilemeyle aşılması çok net olarak izlenmektedir. Sanayi sermayesi, krizin faturasını her fırsatta sanayi emekçisine çıkartmanın yollarını bulmuş ve işgücü piyasasındaki *esnekliği* kendi karlılığını korumak amacıyla kullanabilmiştir. Sendikaszılaştırılmış, parçalanmış, sosyal güvencesiz olarak enformelleştirilmiş ve esnekleştirilmiş bir işgücü piyasası, Türk sanayi emekçisinin son 20 yılını özetlemeye yetmektedir.

Kaynak: TÜİK ve DPT verileri.

İstihdamsız büyüme sorununun çözümü daha fazla esneklikten değil, ulusal sanayinin yatay ve dikey bağlantılarının güçlendirildiği ve bölgesel kalkınma hedeflerinin gözetildiği stratejik bir planlama atılımından geçmektedir. 1998’den bu yana *tek siyaset, farklı hükümetler* anlayışıyla izlenen IMF programının güdülediği spekülasyon rant oyunları, işsizlik sorununu sadece daha kalıcı hale getirmektedir.